

Висновки

Отже, запропоновані нами показники ефективності СФЕБ дозволять оцінити саме систему безпеки як з боку ефективності вкладених в її створення коштів, так і з боку ефективності роботи щодо захисту підприємства.

Ефективність системи фінансово-економічної безпеки посилиться за умови паралельного функціонування адекватної системи прогнозування, яка дозволила б сформувати механізм попереджувального управління діяльністю підприємства й обмежити негативний вплив господарських ризиків, небезпек та загроз, а також найбільш повно використати виявлені можливості.

Загалом формування системи фінансово-економічної безпеки на підприємствах харчової промисловості покликано забезпечити ефективність прийняття управлінських рішень для досягнення тактичних і стратегічних цілей. Однією з основних умов дієвості запропонованої системи фінансово-економічної безпеки на харчових підприємствах є достатній обсяг вчасної, достовірної, повної, обробленої та «розшифрованої» інформації, що зумовлює необхідність розроблення ефективного інформаційного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Довбня С.Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С.Б. Довбня, Н.Ю. Гічова // Фінанси підприємств. – 2008. – №4. – С. 88–97.
 2. Економіка підприємства: підруч. / [Покропивний С.Ф. та ін.]; за ред. С.Ф. Покропивного. – [вид. 2-е, перероб. та доп.]. – К.: КНЕУ, 2000. – 528 с.
 3. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальные проблемы экономики. – 2003. – №3. – С. 12–19.

4. Іванова Н.В. Оцінка ефективності системи економічної безпеки агропромислових підприємств: дис.. кандидата ек. наук: 08.00.04 / Іванова Н.С. – Запоріжжя, 2011. – 189 с.
 5. Ковальов Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Економіка України. – 1998. – №10. – С. 48–52.
 6. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: [монографія] / Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
 7. Кравчук О.Я. Діагностика та механізм забезпечення корпоративної безпеки підприємства: [монографія] / О.Я. Кравчук, П.Я. Кравчук. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 256 с.
 8. Мельник Л.Г. Економіка підприємства: [навч. посіб.] / Л.Г. Мельник, О.І. Карінцева. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 412 с.
 9. Омелянович Л.О. Економічна безпека торговельного підприємства: [монографія] / Л.О. Омелянович, Г.Є. Долматова. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – 195 с.
 10. Основы экономической безопасности: підруч. / О.М. Бандурка, В.Є. Духов, К.Я. Петрова, І.М. Червяков. – К.: Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
 11. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / [под ред. Е.А. Олейникова]. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 288 с.
 12. Скорук О.В. Формування стратегії економічної безпеки підприємств дитячого харчування: дис. канд. ек. наук: 08.00.04 / Скорук О.В. – Луцьк, 2012. – 186 с.
 13. Шутяк Ю.В. Діагностика економічної безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Ю.В. Шутяк. – Хмельницький, 2011. – 24 с.

УДК 65.016

Л.С. СЕЛИВЕРСТОВА,

д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту сфери послуг, КНУТД

Реструктуризація як інструмент реформування системи управління підприємством

У статті розглянуто теоретичні підходи до поняття «реструктуризація підприємства», наведено авторське бачення цього поняття. Визначено мету, цілі, критерії реструктуризації сучасних підприємств як засобу подолання кризових явищ та охарактеризовано види реструктуризації.

Ключові слова: реструктуризація, підприємство, кризові явища, процес реструктуризації підприємства.

Л.С. СЕЛИВЕРСТОВА,

д.э.н., доцент, профессор кафедры менеджмента сферы услуг, КНУТД

Реструктуризация как инструмент реформирования системы управления предприятием

В статье рассмотрены теоретические подходы к понятию «реструктуризация предприятия», приведено авторское видение этого понятия. Определены цели, задачи, критерии реструктуризации современных предприятий как средства преодоления кризисных явлений и охарактеризованы виды реструктуризации.

Ключевые слова: реструктуризация, предприятие, кризисные явления, процесс реструктуризации предприятия.

L. SELIVERSTOVA,

professor of management service Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, associate professor, doctor of economics

Restructuring as an instrument management reform now

In the article theoretical approaches to the concept of "enterprise restructuring" are the author's vision of the concept. Determined goal, objectives, criteria restructuring of modern enterprises as a means of overcoming the crisis and characterized types of restructuring.

Keywords: restructuring, company, crisis, restructuring the company.

Постановка проблеми. Процес реструктуризації є ефективним способом зняття суперечностей між вимогами ринку і застарілою логікою дій підприємств, що враховує здійснення організаційно-економічних, правових, технічних заходів, які спрямовані на реорганізацію підприємства, зміну форм власності, організаційно-правових форм, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення, збільшити обсяг випуску конкурентоспроможної продукції, підвищити ефективність виробництва. Враховуючи, що метою проведення реструктуризації є створення повноцінних суб'єктів підприємницької діяльності, здатних ефективно функціонувати за умов трансформації економіки й виробляти конкурентоспроможну продукцію, що відповідає вимогам товарних ринків, то процедуру реструктуризації можна визначити як комплекс заходів, спрямованих на відновлення стійкої технічної, економічної та фінансової життєздатності підприємств.

Реструктуризація є реальним способом подолання кризових явищ на вітчизняних підприємствах. А вдосконалення процесу розроблення і впровадження програми реструктуризації та формування практичних рекомендацій щодо побудови ефективної програми реалізації реструктуризації підприємств легкої промисловості, дозволить адаптувати їх діяльність до мінливих умов господарювання, подолати наявні кризові явища і підвищити конкурентоспроможність їх продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідження особливостей економічної сутності та характеристики поняття «реструктуризація підприємства» було предметом дослідження значної кількості як зарубіжних, так і вітчизняних вчених-економістів, серед яких: О.І. Амоша [1], М.Д. Білик [2], О.І. Гарафонова [3], В.В. Грицина [4], І.О. Лепьохіна [5], І.І. Мазур [6], Д.С. Стеченко [8], В.С. Ченаш [9], О.О. Шапурова [10], З.Є. Шершньова [11].

Творчим доробком зазначених і багатьох інших вчених та науковців здійснено великий внесок в обґрунтування концептуальних основ процесу реструктуризації підприємств, однак поряд з цим низка актуальних завдань, серед яких обґрунтування економічної природи, змісту та детермінант якісної характеристики реструктуризації підприємств, потребують наукового їх дослідження та раціонального вирішення.

Питання реструктуризації підприємства активно досліджують зарубіжні і вітчизняні науковці, проте залишається невирішеним ряд теоретичних і практичних проблем реструктуризації підприємства як інструменту реформування системи управління підприємством.

У країнах з розвинутою економікою поняття «реструктуризація» давно перетворилося на норму життєдіяльності підприємств. Реструктурування для них означає постійний, природний і, по суті, перманентний процес перебудови підприємства, його перепроектування з метою адаптації в мінливому ринковому середовищі. Питання про реструктуризацію постає перед керівником кожного разу, коли на підприємство чекає зниження ефективності господарської діяльності, зміни економічного оточення, технологічного розвитку і загострення конкуренції.

На наш погляд, однією з важливих причин несвочасного проведення реструктуризації українських підприємств є відсутність розроблених і перевічених критеріїв, які слугували б керівництву підприємства сигналом втрати конкурентної

стійкості й початком розробки плану реалізації процесу реструктуризації на основі розвитку його потенціалу.

Для нашої держави реструктуризація підприємства – це якісна і слабо структурована проблема, яка може вирішуватися тільки певними методами досліджень, із залученням багатьох моделей, теорій і дисциплін, в рамках добре структурованого процесу, серед основних етапів якого у обов'язковому порядку передбачають проведення повної діагностики конкурентного стану підприємства, підготовку до реструктуризації і розробку її концепції.

Метою статті є дослідження теоретичних підходів до поняття «реструктуризація підприємства»; визначення мети, цілі, критеріїв та видів реструктуризації сучасних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Реструктуризація підприємств – це здійснення організаційно-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління, форми власності, організаційно-правової форми, з метою фінансового оздоровлення підприємства, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва [10, с. 148].

З погляду вітчизняного дослідника О.М. Скібіцького, реструктуризація означає пристосування структури ресурсів, що використовує підприємство, до нових цін і умов, а також зміну параметрів виробництва відповідно до існуючих на ринку вимог. Реструктуризація, як правило, об'єднує організаційні зміни на підприємствах, що часто виражаються в їх поділі на дрібніші суб'єкти підприємницької діяльності. Під час реструктуризації також змінюються цілі підприємства, здійснюється організаційна перебудова, відбувається поділ активів, переглядаються ринки та оптимізуються ресурси. Основна ідея реструктуризації підприємств – створення конкурентоспроможних виробництв і зміна поведінки підприємства через запровадження жорстких бюджетних обмежень, властивих ринковій економіці [7, с. 58].

Реструктуризація підприємства (Restructuring of enterprise) – здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, якщо це передбачено планом санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів [6].

У сучасній науковій літературі зустрічаються випадки отождолення поняття «реструктуризація підприємства» з поняттями «реорганізації» або «реінжинірингу», прикладом чого є положення, висловлене авторами монографії «Антикризовий менеджмент», що всі «фундаментальні перетворення і радикальне перепроектування підприємства та його найважливіших процесів» виступає як його реінжиніринг [1, с. 75].

Під реструктуризацією в усьому світі розуміється безупинний процес підвищення конкурентоспроможності підприємства через вжиття менеджментом комплексу внутрішніх заходів для адаптації системи управління бізнесом до ринкових умов, що постійно змінюються [5, с. 306]. В цьому трактуванні поняття реструктуризації відзначена її головна харак-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

теристика, а саме – адаптація. Подібний підхід простежується і у працях таких авторів, як І.І. Мазур, В.Д. Шапіро. Вони розглядають реструктуризацію підприємства як «сукупність заходів щодо комплексного приведення умов функціонування компанії у відповідність до умов ринку, що змінюються, і розробленої стратегії її розвитку» [6, с. 174].

Реструктурування – це комплексне запровадження змін в управлінні підприємством, спрямоване на підвищення його ефективності і конкурентоспроможності, це зусилля, спрямовані на підвищення пристосованості конкретного суб'єкта економіки до змінених умов і правил гри [7, с. 198].

Як бачимо, таке трактування поняття реструктуризації взаємопов'язує такі базові елементи, як пристосованість до змін та мета здійснення структурних перетворень на рівні підприємств. Проте в основу реструктуризації автором покладені лише зміни в управлінні підприємством.

Рядом авторів поняття «реструктуризація підприємства» розглядається узагальнено і неповно через призму кінцевих результатів (мети) її проведення. Так, наслідками реструктуризації підприємства визначаються «глибокі зміни структури і технології виробництва, управління господарськими процесами і збутом продукції, а в кінцевому підсумку – покращення фінансово – економічних показників»; «...підвищення ринкової вартості»; «...оптимізація роботи підприємства як бізнесу в сучасних економічних умовах»; «...зміна структури підприємства, продукції, яка ним створюється»; «...підвищення ефективності і стійкості фінансово – господарської діяльності і інвестиційної привабливості» тощо. Подібний підхід простежується і у Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку, де реструктуризація трактується як «програма, яку планують і контролюють керівники і яка суттєво змінює: а) обсяг діяльності підприємства або б) спосіб цієї діяльності». Система означених цільових орієнтирів проведення реструктуризації підприємства, на наш погляд, має досить обмежений характер.

Спираючись на зарубіжний досвід трактування поняття «реструктуризація підприємства» (у працях закордонних вчених реструктуризацію часто пов'язують з необхідністю адаптації підприємства до нових умов ринкової економіки і до змін попиту) і практичні аспекти її проведення та враховуючи, що для українських підприємств вона має означати перетворення в організації ринкового типу, у деяких вітчизняних авторів з'являється усвідомлення необхідності втілення реструктуризаційних заходів як «способу усунення суперечностей між потребами ринку та застарілою логікою поведінки підприємства» [6, с. 96].

Іноземні вчені К. Кордан, Т. Фолмэн і М. Вандерборт вважають, що в результаті проведення реструктуризації підприємство повинне не просто працювати краще, а робити сучасніші продукти. Німецькі учені Э. Фрезі і Л. Тойфсен з Кельнського університету вважають, що реструктуризація полягає тільки в перетворенні структури управління.

Найбільш повне та узагальнене трактування сутності поняття «реструктуризація підприємства» зустрічається в роботі Білик М.Д., яка під реструктуризацією підприємства розуміє «...систему організаційно-економічних та інших заходів, спрямованих на реформування його господарської діяльності та досягнення стратегічних цілей його розвитку шляхом здійснення необхідних структурних перетворень,

адапованих до зміни факторів зовнішнього середовища його функціонування» [2, с. 97].

Проте і в цьому тлумаченні сутності реструктуризації підприємства не враховано необхідність запровадження інновацій під час реалізації проекту реструктуризації, не наголошено на комплексному характері структурних перетворень та не деталізовано можливі реструктуризаційні заходи.

Спираючись на це тлумачення, реструктуризацію як економічну категорію у найбільш загальному вигляді можна визначити як сукупність економічних відносин, пов'язаних із зміною пропорцій, співвідношень і взаємозв'язків між окремими елементами структури з метою досягнення їх бажаного стану.

Проведений критичний аналіз наукових поглядів фахівців дозволяє визначити наступні найбільш характерні риси, які мають бути покладені в основу визначення поняття «реструктуризація підприємства» як економічної категорії і в кінцевому підсумку подати власне бачення цього терміну.

1. Основу реструктуризації має становити комплекс структурних перетворень. У процесі її проведення має бути забезпечена комплексність змін, а не зміни тільки однієї сфери функціонування підприємства (маркетинг, фінанси тощо).

2. Структурні перетворення підприємства в процесі його реструктуризації мають проводитися на системній основі багатьма заходами. Спектр засобів, які використовуються у рамках проектів реструктуризації, досить широкий.

3. Реструктуризація підприємства повинна бути орієнтована на стратегічні цілі його розвитку. Головним критерієм ефективності проведення реструктуризації слід розглядати реалізацію поставлених завдань у процесі її здійснення та ступінь досягнення стратегічних цілей функціонування підприємства.

4. Розглядаючи реструктуризацію підприємства як систему певних заходів, необхідно виділити таку властивість системи, як її адаптивність, тобто здатність ефективно виконувати задані функції у певному діапазоні мінливих умов. Реструктуризацію підприємства не слід розглядати як реалізацію одноразової мети (наприклад, запобігання банкрутству), це постійний інструмент пристосування до нових умов господарювання.

5. Управлінські рішення у процесі проведення реструктуризації повинні мати перспективну спрямованість на пристосування до зміни факторів зовнішнього середовища.

6. Інноваційний характер запроваджуваних структурних змін. Здійснення реструктуризаційних заходів повинно ґрунтуватися на використанні інновацій та створювати можливості для впровадження новітніх досягнень науки і техніки у подальшу діяльність підприємства.

Більш того, реструктуризацію необхідно розглядати як економічну категорію, яка є засобом підвищення ефективності управління, організації та адаптації на підприємстві.

Отже, реструктуризацію пропонується розглядати як цілеспрямований комплекс змін в організаційно-функціональній структурі підприємства, які здатні підвищити ефективність його діяльності. В аспекті антикризового управління метою реструктуризації є вихід на якісно новий рівень розвитку за рахунок створення ефективної системи підприємства, здатної своєчасно адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Критерій успішності реструктуризації – загальна довгострокова ефективність функціонування об'єкта, на якому здійснювались заходи реструктуризації.

Метою реструктуризації конкретного підприємства є його адаптація до ринкових умов і підвищення його конкурентоспроможності.

Основними цілями реструктуризації є адаптація підприємства до стану зовнішнього і внутрішнього середовища, що змінюється, а також ідея комплексного підходу до управління розвитком підприємства в цілому.

Залежно від цілей, тривалості та глибини змін розрізняють два види реструктуризації з метою запобігання банкрутства – тактичну та стратегічну.

Тактична реструктуризація спрямована на досягнення короткострокових невідкладних цілей, пов'язаних насамперед із виживанням підприємства в кризових умовах.

Стратегічна реструктуризація здійснюється у довгостроковому періоді, базується на результатах оперативної реструктуризації й передбачає залучення як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування в межах адаптаційної (прогресивної) реструктуризації.

Висновки

Отже, для більшості підприємств до цих пір залишається відкритим питання, яким же чином проводити реструктуризацію, оскільки єдиного підходу до реалізації процесу реструктуризації не існує. Більше того, навіть послідовність етапів реструктуризації, не кажучи вже про вибір інструментарію, може суттєво відрізнятись в залежності від стану підприємства, його конкурентного потенціалу, конкурентної позиції на ринку, поведінки конкурентів, характеристики вироблених товарів і послуг та багатьох інших факторів.

Список використаних джерел

1. Амоша О.І. Антикризисное управління: технологія процесів реорганізації: навч. посіб. – Київ: 2008 – 399 с.

2. Білик М. Сутність та класифікація реструктуризації державних підприємств // Економіст. – 2008. – №1. – С. 96–99.

3. Гарафонова О.І. Концептуальні підходи до організаційного механізму реструктуризації інтегрованих корпоративних структур / О.І. Гарафонова // – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/Okt/13_Garaf.php

4. Грицина В.В. Особливості корпоративної реструктуризації в сучасних умовах / В.В. Грицина // Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 1. 2013 – С. 64–66.

5. Лепьохіна І.О. Сутність та зміст реструктуризації підприємства [Текст] / І.О. Лепьохіна // Економіка та підприємництво. – 2006. – №3. – С. 171–175

6. Мазур І.І. Реструктуризация предприятий и компаний / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро и др. пособие / Под ред. И. Мазура. – М.: Высшая школа, 2010. – 587 с.

7. Скібіцький О.М. Антикризисный менеджмент: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 568 с.

8. Стеченко Д. Сценарний підхід до реструктуризації підприємств на основі комплексу економіко-математичних моделей [Електрон. ресурс] / Д. Стеченко, О. Омельченко // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 2 (9). – С. 195–215. – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13sdmemm.pdf>.

9. Ченаш В.С. Економічні основи процесу реструктуризації підприємств / В.С. Ченаш // Економіка: реалії часу №5 (10). – 2013. – С. 55–61.

10. Шапурова О.О. Політика антикризового управління при загрозі банкрутства / Актуальні проблеми економіки: Науковий економічний журнал. – №8 (86), 2008. – С. 147–153. – 270 с.

11. Шершньова З.Є., Багацький В.М., Гетманцева Н.Д. Антикризисное управління підприємством: Навч. посіб. / З.Є. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетманцева / За заг. ред. З.Є. Шершньової. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.

Н.Д. БЕЛОУС,

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, аудиту та статистики,
Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

Етапи оцінки системи економічної безпеки підприємств

Сформовано послідовний механізм оцінки системи економічної безпеки вітчизняних підприємств. Розроблений механізм побудований на основі сучасних реалій функціонування українських підприємств та світових сучасних досягнень у системі економічної безпеки. Було визначено послідовність і етапи оцінки складових економічної безпеки підприємства. Запропоновано методи оцінки складових економічної безпеки з урахуванням факторів, що впливають на їхній захист.

Ключові слова: механізм оцінки, ресурси підприємства, економічна безпека, оцінка ресурсної складової, кількісні методи оцінки.

Н.Д. БЕЛОУС,

к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета, аудита и статистики,
Украинский государственный университет финансов и международной торговли

Этапы оценки системы экономической безопасности предприятий

Сформирован последовательный механизм оценки системы экономической безопасности предприятий. Разработанный механизм построен на основе современных тенденций украинских предприятий, а также мировых современных достижений в системе экономической безопасности. Определена последовательность и этапы оценки составляющих экономической безопасности предприятий. Предложены методы оценки составляющих элементов экономической безопасности с учетом факторов, влияющих на ее защиту.

Ключевые слова: механизм оценки, ресурсы предприятия, экономическая безопасность, оценка ресурсной составляющей, количественные методы оценки.